

quam religionem ingrediatur, matrimonium contrahere? Dicunt Sotus Nav. Led., etc. illum teneri nuptias contrahere, sed ante matrimonii consummationem posse, si velit, religionem ingredi. Sed sententia opposita est communior, et verior Pont. Sanch. Petrocor. Castr. Bonac. Holzm. Spor. Salm., etc., quia iuramentum semper intelligitur factum sub conditione nisi eligatur status perfectior. In unico casu tantum tenenda est prima sententia, cum matrimonii celebratio necessaria esset ad legitimandam prolem jam conceptam, aut ad reparandum scandalum, aut infamiam sponsæ. Et tunc non permitteretur sponso religionem ingredi relicto matrimonio rato, ut advertit Busemb. (1). Quod confirmatur ex eo quod dictum fuit *Tr. 10. n. 97.*, ubi diximus, quod si sponsus, etiamsi castitatem vovisset (aut religionem, ut dicunt dd. ibi citati) et postea sponsam deflorasset sub promissione (licet ficta) matrimonii, tenetur procurare dispensationem voti, ut matrimonium ad effectum adducat. Si autem sponsus post sponsalia, sed defloratione remota, voveret religionem ingredi, proculdubio tenetur ad votum, et non obligatur sponsalibus, nisi cum e religione egrederetur. Sed si votum esset etiam profitendi, tunc certe utraque pars libera remanet, quia tunc qui vovet, fit omnino inhabilis ad matrimonium, ut pro certo affirmant Salmant. Viva, etc. (2).

24. Quæritur 3. in peccet sponsus sacris si iniicietur Ordinibus, sponsa inscia, aut non consentiente? Certum est ordinatum a sponsalibus liberum esse ex *Extrav. Antiquæ de Voto*. Dubium in hoc versatur, an peccet graviter; alii affirmant, quia tantum, ut in religionem se recipiat, permittitur est iure canonico (uti volunt) a sponsalibus divertere, non vero ut statum amplectatur ecclesiasticum. Hoc non obstante valde probabilis est sententia opposita Pont. Navar.

(1) ib. dubit. 2. — (2) n. 873,

Conin. Bonac. Gutt. Sot. Silvest. Salm. Escob. Henric., etc. ex ratione superius allata, quia in sponsalium promissione semper subauditur conditio, modo non eligatur status perfectior (3). Si autem sponsus minoribus tantum Ordinibus initiaretur non potest sponsa propter hoc defletere, juxta sententiam communiorum, et veriorum Sanch. Pont. Palud. Wigand. Salm. (quicquid dicant Ronc. et Spor.) dum Ordines minores non impediunt matrimonium, cum etiam dentur clerici conjugati (4).

25. Quæritur 4. an votum castitatis, aut sacris Ordinibus initiandi sit validum, et dirimat sponsalia etiam quoad voventem? Dico *voventem*, quia altera pars procul dubio iberatur. Dico *votum post sponsalia*, quia si ipsum antecederet fuerit emissum, sponsalia sunt irrita, cum irrita sit promissio rei illicitæ. Dubium igitur in hoc restringitur, quid si votum sponsalia subsequatur? Alii dicunt probabiliter fuisse nullum quia in tertii præjudicium emissum; ita Laym. Nav. Castrop. Cabass. Ronc. etc.; sed alii communius, ut Pont. Petrocor. Suar. Gonet Coninch. Sot. Azor. Bon. volunt esse validum: et probabile dicunt ipsi aa. citati Laym. Sanch. Castropal. Cabass. et Salm. cum s. Thoma (5) qui dicit: *Per votum simplex sunt sponsalia dirimenda*. Ratio Angelici est, quia ubi concurrunt duæ obligationes, præferenda est potior; sed ratio communior aliorum est superius relata, nempe quod sponsalia promissa esse intelliguntur semper sub conditione, nisi status melior eligatur. Quocirca adest etiam quædam decisio S. C. Conc. apud Pittonium (6) sub die 5. martii 1701., ubi dicitur votum castitatis, aut suscipiendi Ordines sacros, irritare sponsalia etiam jurata. Addunt Bonac. et Sanch. voventem solum remanere a sponsalibus, licet

(3) n. 874. — (4) n. 872. — (5) suppl. q. 53. a. 4. ad 4. — (6) de matrim. n. 2512.

postea voti dispensationem impetaverit, et hoc non omnino est improbabile, sed probabilius mihi videtur oppositum cum Rebell. Aver. et Salm. quia prior obligatio non penitus extinguitur, sed suspenditur, donec votum servatur (1).

26. Quæritur 5. an ad sponsalia dirimenda semper intercedere debeat iudicis auctoritas? Respondetur negative, cum sponsalia fuerint publica et causa etiam est publica et certa; idem dicendum si sponsalia fuerint occulta, et causa est occulta. Secus vero, si causa non est certa, sed est dubia sive juris, sive facti, quia tunc omnino intercedenda est iudicis auctoritas; ita communiter Sanchez Castrop. Holzm. Gutt., etc. Cum vero sponsalia sunt publica, et causa est occulta: tunc si causa non potest probari in iudicio, non requiritur iudex, sed cum iam probari potest, requiritur, sed non sub gravi, nisi esset ad evitandum grave scandalum, ut dicunt dd. citati cum Nav. Pont. et aliis communiter. Cum autem defectus posset probari, sed esset occultus, debet pars innocens alteram admonere; et tunc si illa non quiescit ut sponsalia solvantur, tunc poterit licite defectum ad iudicem deferre; Laym. Pont. Sanch. Castrop. Coninch., etc. (2).

27. Quæritur 6. quænam probatio requiritur ad solvenda sponsalia? Respondetur: si causa est circa aliquod impedimentum (sive sit dirimens, sive impediens) tunc sufficit quilibet testis juratus, modo sit occultus, ut habetur in *cap. Super eo de Test. et attest.* et hoc valet, licet ille sit criminosus, et non citatus, sed tantum productus a parte; et etiamsi deponeret in secreto, tacito suo nomine, ut dicunt Sanch. Castr. Salm. Coninch. Holzm. Viva Croix Gutt., etc. (3). Si causa vero non fuerit impedimentum, sed alia sufficiens ad efficiendum ut alter sponso-

(1) l. 6. n. 873. dubit. 4. — (2) n. 878. dubit. 4. (3) n. 878. dubit. 2.

II.

rum possit a sponsalibus desciscere, tunc, ut dicunt communius Sanch. Laym. Castrop. Salm. Coninc., etc. requiruntur duo testes (4). In *cap. In omni, de Test.* requiruntur duo testes jurati, ubi agitur de damno tertii. Nihilominus probabiliter tenent Palud. Aver. Salmant. et Trull. sufficere etiam unum testem fide dignum, in casu quo ipse testaretur sponsæ fornicationem. Cæterum hoc currit quoad forum; sed in conscientia communis est sententia sufficere unum tantum testem pro omnibus casibus; Sanch. Castrop. Croix Con. Salm., etc.

CAPUT II.

De matrimonio.

PUNCTUM I.

DE MATERIA, FORMA ET MINISTRO MATRIMONII.

28. *Quænam sit materia, forma, et quænam sit minister.*
 29. *Illationes. An sponsi possint simulare. De matrimoniis clandestinis. An, cum convalidantur, requiratur presentia parochi, etc.*
 30. *De finibus matrimonii.*
 31. *An sufficiat consensus per signa.*
 32. *De matrimonio per procuratorem, aut epistolam.*
 33. *De consensu conditionato.*
 34. *An, adimpleta conditione, novo opus sit consensu.*

28. Communis inter dd. est sententia ministros matrimonii esse ipsos contrahentes. Materia est mutua traditio juris quod alter in alterius acquirat corpus, per verba aut signa consensum exprimentia. Forma autem est mutua acceptatio iisdem verbis aut signis expressa. Sed huic adversantur Canus Javenin. Conc. et Tournely, dicentes ministrum matrimonii esse sacerdotem assistentem, et formam esse verba: *Ego vos in matrimonium conjungo, etc.* Sed nostram sententiam tenent Bellarm., qui eam vocat communem in scholis (ut eam appellat etiam idem Canus), Gonet Frassen. Cabass. Ronc. Abel.

(4) ib. v. si vero.

8

Wigandt Van-Espen Pontas Petroc. Benedict. XIV. Fagnanus, qui oppositam vocat periculosam in Fide, Merbes, qui asserit oppositam nunquam fuisse probabilem, et Henric. Manuel Sotus vocant eam temerariam. Pro nostrasententia etiam stant Scot. et s. Thomas (1). Et quod ipsi sponsi, non autem sacerdos, sint ministri matrimonii, probatur 1. ex Conc. Florentino, ubi dicitur causa efficiens matrimonii esse mutus consensus sponsorum; ergo ipsi sunt ministri. 2. Probatur ex Trident. sess. 24. c. 1. de Reform. matrim. ubi matrimonia sine parochi presentia dicuntur olim fuisse rata, nempe indissolubilia; contra probatur aliunde ex cap. Quanto de Divort. quod matrimonia fidelium ideo sunt rata, quia sunt Sacramentum: *Etsi matrimonium (sunt verba textus) infidelium verum existat, non tamen est ratum. Inter fideles autem verum et ratum existit, quia Sacramentum Fidei (nempe Baptismus) quod semel est admissum, nunquam amittitur, sed ratum efficit conjugii Sacramentum, ut ipsum in conjugibus illo durante perduret.* Igitur Baptismus, non parochus effiebat tunc ratum Sacramentum matrimonii, adeo ut esset indissolubile, sicut indissolubilis est Baptismi character. Hoc argumentum valde exaltat Benedictus XIV. (2). 3. Probatur ex eo quod verba *Ego vos conjungo etc.*, ut testantur Martene, et Simonetus, apud Bened., olim non dicebantur, sed alia; idque probant ex pluribus antiquis Ritualibus. Si autem verba prolata a sacerdote fuisent forma Sacramenti, uti autumant adversarii, illa semper eadem, vel saltem æquivalentia esse debebant. Adde quod Tridentinum permisit parochus posse uti etiam *aliis verbis, iuxta receptum uniuscujusque provincie ritum.* 4. Probatur ex eodem Concilio loc. cit. ubi dicitur ita: *Qui*

(1) Scot in 4. d. 26. q. 4. n. 14. et s. Th. in 4. d. 26. q. 2. ad. 1. a. 4. et d. 28. q. 1. ar. 3. — (2) Bened. XIV. de Syn. l. 8. c. 13 n. 5.

aliter quam presentie parochi... contrahere attentabunt, inhabiles reddunt, et hujusmodi contractus irritos et nullos esse decernit. Igitur non est nullum matrimonium, si fiat coram parochi, licet ille taceat; sed tantum cum sit illo absente; itaque ejus verba, quæ adversarii supponunt esse formam, non sunt necessaria et per consequens non est minister matrimonii sacerdos (3). His tamen non obstantibus, oppositam sententiam, nimirum parochum esse ministrum matrimonii, quam tenent Guilielmus Paris. Canus Toletus Maldonatus Estius Juvenius Tournely et Collet ejus Continuator Natalis Alexand. Conc. et alii, territus ab auctoritate tantorum virorum non audeo improbabilem dicere, tanto magis quod Benedictus XIV. in Opere de Synoda (4) eam valde probabilem vocat.

29. Cæterum ex prima nostra sententia, quam saltem probabiliorum censemus, inferitur 1. quod parochus assistendo matrimonio publicorum peccatorum non peccat uti minister, sed tantum uti cooperatores sacrilegii eorum, uti diximus Tr. 14. n. 6. Inferitur 2. quod sponsi, qui in mortali matrimonio contrahunt, duo committunt sacrilegia, unum quia Sacramentum suscipiunt, alterum quia in peccato ministrant, licet hoc secundum probabiliter non sit grave, quia sponsi non sunt ministri consecrati ad hoc Sacramentum, uti volunt Concina Tournely Gonet et alii cum s. Thomas (5); quamquam loco citato oppositum sustinimus. An autem sponsa possit contrahere licite cum publico peccatore? vide dicta Tr. 14. n. 6. (6). An autem possit simulare celebrationem nuptiarum, justa intercedente causa, v. g. si aliud interesset impedimentum dirimens, et non posset sine gravi damno hujusmodi simulationem omitte-

(3) Lib. 6. ex n. 897. — (4) Bened. XIV. loc. cit. n. 6. — (5) Vide l. 6. n. 32. v. inferitur 2. et n. 54. — (6) N. 55. v. si autem.

re? Negat p. Milante; sed affirmant communiter Sanch. Castropal. Conc. Card. Coninch. Viva Croix Henric. etc.; dicunt enim cum tunc non adsit contractus defectu consensus, nec Sacramentum intercedit; nec propterea Sacramenti simulatio (1). Inferitur 3. quod sponsi debent esse in gratia, etiam cum per procuratorem contrahunt, quia cum sit veri contractus, sunt vera Sacramenta; Bellem. Sanch. Navar. Sot. etc. (2). Inferitur 4. quod matrimonia clandestina, nempe celebrata coram parochi repugnante assistere, et dare benedictionem, sunt graviter illicita, sed sunt valida, et vera Sacramenta. Hinc refert p. Ferraris *Biblioth. verb. Matrim. art. 1. n. 31.*, pluries declarasse S. C. sufficere ad valorem Sacramenti presentiam parochi nulla verba dicentis. Idcirco animadvertendum, quod matrimonia celebrata coram parochi, tunc tantum sunt nulla, cum parochus adfuisse quidem, sed nihil audisset, aut percepisset, modo ille ex industria non affectasset non percipere; ita decrevit S. C. Conc. ubi dictum fuit; *Matrimonium non valere si non intellexisset, nisi ipse parochus affectasset, non intelligere.* Inferitur 5. quod parochus assistendo matrimonio in mortali, non peccat graviter, quia nec conficit, nec ministrat Sacramentum; Sanch. Bonac. Suar. Coninch. Reg. etc. Advertendum tamen quod si ille omittit pronuntiare benedictionem, *Ego conjungo vos, etc.*, peccat mortaliter, ut vult sententia probabilior cum Barbosa Rebell. Henric. etc. quia omittit caeremoniam gravem Ecclesie. Inferitur 6. quod matrimonia celebrata coram parochi, et duobus testibus cum occulto impedimento, obtenta dispensatione, convalidantur, et vera Sacramenta fiunt solo consensu de novo a sponsis præstito (a quo tamen potest dispensare Papa, vide n. 81.); nec requiritur parochi presentia; ita communiter Nav. Pa-

(1) N. 62. — (2) N. 884.

gnan. Nat. de Alex. Hab. Tournely Sanch. Card. Sot. Lamb. Salm. Van Espen., et alii (contra Comit. et Conc.); et ita declaravit S. C. et ita est praxis s. Pœnitentiariæ ex oraculo S. Pii V. qui ab ea consultus (ut refert Cardenas), declaravit non opus esse parochi, et testibus, cum matrimonium jam semel palam initum est; et revera s. Pœnitentiaria in concedenda dispensatione dicit: *Ut uterque inter se secreta contrahere valeant* (3). Et hoc argumentum, ut ait Benedictus XIV. loco citato valde probat ministrum matrimonii non esse sacerdotem, sed ipsos sponso; alias recte dicit quod Ecclesia, nisi id haberet pro certo, numquam permetteret sponso relinqui in periculo, quod remaneant sine gratia Sacramenti. Adest tamen Decretum S. C. sub die 8. junii anni 1610. apud Ferrar. *Biblioth. t. 5. v. Matrimonium art. 2. n. 19.* quod si matrimonium esset nullum ex causa publica, scilicet ob defectum ætatis, tunc reconvalidandum est ante parochum et testes.

30. Hic plura notanda sunt. Notandum 1. quoad honestatem finium matrimonii, duos esse fines intrinsecos et essentielles, mutuam corporum traditionem, et vinculum indissolubile: quicumque contraheret hos fines excludendo, nempe aut animo non reddendi debitum, aut contrahendi ad tempus, matrimonium esset nullum (4). An autem peccet venialiter qui matrimonium contraheret principaliter in concupiscentiæ remedium, affirmant Bossius Navar. Conin. etc. cum s. Thoma (5); sed probabiliter negant Castrop. Pont. Ronc. Cajet. Croix Conc. Holzm. et alii multi qui innituntur eo quod dixit apostolus: *Propter fornicationem unusquisque suam uxorem habeat.* 1. Cor. 7. 2. Sicut explicant Eslius Salm. et Cornelius. cum s. Joanne Chrys., illud *propter fornicationem*

(3) N. 4110. — (4) N. 882. — (5) Suppl. q. 49. a. 5. ad 2.

non intelligitur ad evitandam fornicationem alterius conjugis, sed propriam. Et hoc probatur ex eo quod dicit *cap. 7. 1.-2.* idem apostolus: *Bonum est homini mulierem non tangere; propter fornicationem autem unusquisque suam uxorem habeat.* Et vide quod prius suadeat cœlibatum; sed postea in remedium incontinentiæ hortatur ad ducendam uxorem; igitur loquitur ibi de incontinentia propria, et deinde subjungit: *Quod si non se continent, nubant; melius est enim nubere, quam uri, ibid. 9. (1).* Et ita probabilius etiam dicunt Pont. Castrop. Cajet. Coninc. Salm. etc. culpa vacare matrimonium contrahi principaliter ob aliquem finem accidentaliter extrinsecum, v. gr. ad conservandum familiæ decus, ad conciliandam duarum familiarum pacem, etc. (2). Si quis autem contraheret animo se obligandi, sed postea negandi debitum, aut vitandi proles procreationem, peccaret graviter, sed valide contraheret; modo talis intentio non deducatur in pactum, sicut contractum fuit matrimonium inter B. Virginem, et s. Josephum (3).

31. Notandum 2. quoad contrahentium consensum, non esse de matrimonii valore verba, sed satis esse signa exprimentia, ut certum est ex *cap. Tuæ Fraternalit. 25. de Spons. (4).* Et satis sufficiens signum esset, si mulier, expresso jam viri consensu, manum ei extenderet; secus autem si tantum eam non retraheret, posteaquam sponsus illius manum apprehendit. Sicut nec sufficit annulli donatio, nec conductio sponsæ in viri domum, nisi esset quia ob loci consuetudinem hujusmodi signa consensum expriment; ita Sanch. Pont. Salm. et alii communiter (5). Dicimus autem venialiter peccare, qui solis signis vellet exprimere suum consensum, et nollet

(1) L. 6. n. 882. v. dubit. 4. — (2) N. 883. — (3) N. 884. ad 3. et n. 882. in fin. — (4) N. 887. — (5) N. 889.

uti verbis, nisi verecundia excuset (6).

32. Notandum 3. quod cum per procuratorem celebratur matrimonium, si forte mandans, revocaret consensum (licet interne) antequam contrahatur, matrimonium esset nullum. Sed quæritur an esset validum, cum mandans, dum mandatum dedit, animum contrahendi non habuisset, sed tempore contractus consensum præstitisset? Alii dicunt matrimonium non valere, quia tale mandatum, quod nullum fuit cum datum est, non potest postea consensu interno revalidari; ita Castrop. et Coninc. Hanc sententiam non puto improbabilem; sed opposita est communior Sanch. Bon. Ronc. Salm. etc. et est etiam probabilior, quia procurator contrahendo non exprimit voluntatem præteritam mandantis, sed præsentem ad tempus contractus, quæ jam adest (7). Ad hoc autem ut procurator valide contrahat, multa requiruntur: 1. Ut illud sit mandatum speciale. 2. Ut persona, cum qua contrahendum est, sit determinata. 3. Ut procurator contrahat per se (non per alios) coram parocho, et testibus, illis mandatum exprimendo; quod sufficit si ore tenus sit datum, ut dicunt Castrop. Sanch. Salmant. Guttier. etc. 4. Ut procurator non excedat conditiones in mandato appositas, v. g. temporis, dotis, etc. secus matrimonium est nullum. Sed si ille contraheret sine Episcopi licentia, aut sine proclamationibus, matrimonium esset validum; ita communiter dd. (8). In hujusmodi nuptiis parochus interrogare debet procuratorem: *Vis in uxorem Titiam nomine N. N.?* et postea ad mulierem: *Vis in virum N. N. medio presente procuratore?* Potest etiam matrimonium contrahi per epistolam, et sic fiet: Sponsus scribit ad sponsam quod ipse in virum ei se tradit, et ex tunc eam in sponsam acceptat. Sponsa idem rescribit viro,

(6) N. 888. — (7) N. 886. — (8) num 885.

et hæc responsio legitur coram parocho, et testibus. Cæterum satis est etiam ut vir scribat mulieri modo relato, et sponsa, quin sponso rescribat, litteras coram parocho et testibus aperiat, et suum præbeat consensum; ita Sanch. Villal. Dian. Salm. etc. (1).

33. Notandum 4. quod cum consensus est conditionatus, si conditio est de præteritis aut de præsentibus, et conditio jam verificata est, aut verificatur, tunc jam sufficit talis consensus ad contrahendum. Pariter sufficit si conditio esset de futuro, sed de futuro necessario, v. gr. *Si pater tuus morietur*; ita omnes cum sancto Thoma: modo ex hoc non intelligatur suspendi consensus usque ad patris mortem; Ronc. Salmant. Conc. etc. Sed si conditio est de futuro contingenti, iterum distinguendum est si conditio esset turpis, aut contra substantiam matrimonii, v. gr. contra Sacramentum, contra fidem conjugalem, aut prolem: si dicatur, v. g. *Te volo, si prolis generationem vitabis*; aut, *si adulterium committes*; aut si dicatur: *Te duco usquedum uxorem te meliorem inveniam*; tunc matrimonium est nullum. Si autem conditio est turpis alio modo, aut si est impossibilis, tunc habetur pro non adjecta, et matrimonium est validum, *cap. fin. de Condit. app.* ubi dicitur: *Si conditiones contra substantiam conjugii inserantur (juxta exempla superiorum allata) matrimonialis contractus caret effectu; licet alie conditiones, si turpes aut impossibiles fuerint, debeant pro non adjectis haberi.* Et ratio est, quia tunc præsumitur datus consensus, non obstante conditione apposita. Sed si unquam sponsi vere non intenderent consentire sine tali conditione, matrimonium etiam esset invalidum. Cæterum in dubio debet judicari in favorem illius, ut docent Sanch. Pont. Ronc. Holzm. etc. ex *cap. fin. de Sent. et re judic. (2).*

34. Contra si conditio de futuro (1) L. 6. n. 886. — (2) N. 890. et 891.

esset honesta, tunc matrimonialis contractus nullus foret, sed tantum sponsalitiis. Sed hic quæritur an, adimpleta conditione, requiratur novus consensus pro matrimonio? Alii affirmant, ut Suar. Pont. Sot. Concina Gonet et alii, quibus favet s. Thomas (3), qui dicit: *Aut (conditio) est contingens, ut acceptatio parentum, et tunc... non facit matrimonium.* Ratio hujus sententiæ est, quia matrimonium non solum est contractus, sed etiam est Sacramentum, cujus valor non potest pendere ab effectu futuro. Alii tamen negant, ut Laym. Bonac. Cast. Salm. Ronc. Salmant. Coninc. etc. quia matrimonium, licet sit etiam Sacramentum, habet tamen rationem contractus, et ad hujus rationis normam ejus valor dirigitur. Hæc secunda sententia videtur probabilior, sed quia prima est etiam fundata in praxi, expedit eam sequi. Et idem dicendum in casu quo sponsi aliquo impedimento præpediantur, et ipsi contraxissent sub conditione. *Si obtinebitur dispensatio*; et hoc ita declaratum fuit a sacra Congreg. (4). Advertendum hic tamen, quod conditio suspendit matrimonium, quod non suspendit demonstratio, aut causa, aut modus appositus. *Demonstratio* est cum dicitur: *Duco te que es virgo nobilis.* etc.; *causa* cum dicit: *Duco te, quia es virgo*; *modus* est cum dicit: *Duco te ut mihi in ancillam famuleris.* Et hic modus non suspendit, licet sit de modo impossibili aut turpi; ita Sanch. Salm. et Viva, quia consensus non dependet a modo, uti dependet a conditione. Addit P. Viva cum Castrop. licet modus sit contra substantiam matrimonii, v. g. *Te duco ut adult-res, etc.* Sed probabilius contradicunt Sanch. et Salm. quia revera non videtur habere animum contrahendi, qui habet intentionem omnino oppositam contractui (5). Si vero apponitur dies, v. g. *Te duco post 10. dies*, probabi-

(3) Suppl. q. 47. a. 5. — (4) Vide p. Zacch. Adnot. ad Croix l. 6. p. 3. n. 83. — (5) L. 6. n. 896.

lius et communius dicunt Viva Co-
ninch). Perez Salmant. etc. (contra
Sanch.) quod intelligitur suspensus
consensus, usque ad terminum ap-
positum (1).

PUNCTUM II.

DE USU LICITO MATRIMONII.

35. *Usus conjugii est illicitus I. Si
Matrimonium est nullum. II. Si
est dubium: an liceat contrahere
cum dubio impeditenti.*
36. *An liceat petere, aut reddere ur-
gente dubio.*
37. *Quid si nuptia fuerint contracta
cum dubio, etc.*
38. *III. Si adsit periculum sanitatis.*
39. *IV. Si ob solam voluptatem, etc.
V. Si mente adultera, etc. VI. Si
modo indebito.*
40. *Si conjux se retrahat a seminatione.*
41. *VII. Si in loco indebito. VIII. Si
tempore indebito, scilicet pragna-
tionis. Si conjux sit impeditus ob
votum, aut incestum.*
42. *An tactus, et delectationes morose
conjugibus permittantur.*
35. Usus matrimonii per se lo-
quendo licitus est, sed ob plures cau-
sas quandoque fit illicitus, et I. Si
matrimonium est certe nullum, quo
casu nunquam licet parti id scienti
nec petere, nec reddere debitum al-
teri ignorantem (2). II. Si matrimonium
est dubium. Sed hic dubitatur 1. an
liceat inire matrimonium cum dubio
impeditenti? Communiter docent
dd. Sanch. Suar. Castr. Carden.
Croix Bos. Holzm. Viva etc. quod
post adhibitam diligentiam, licet con-
trahere matrimonium cum opinione
probabili de carentia impeditenti. Nec
obstat quod in confectione Sacramen-
torum non est licitum uti opinione
probabili: nam in Sacramento ma-
trimonii, ut diximus *Tract. 1. n. 27.*
et tradunt aa. communiter, stante
opinione probabili, ex inveterata con-
suetudine censetur Ecclesia dispen-
sare in impedimento, si forte adsit
(3). Attamen notandum 1. quod id
currit si opinio est probabilis de jure
(1) *Ib. v. utrum.* — (2) N. 900. — (3)
901.

(nempe ex auctoritate dd.) non au-
tem tantum de facto, ut dicunt Card.
Viva Croix Aversa etc. contra Bon.
et Tamb., quia probabilitas facti non
constituit veram probabilitatem, sed
tantum conjecturam, qua non licet
uti ad contrahendum matrimonium;
nisi pro carentia impeditenti talis
forte urgeret praesumptio, qua cer-
titudinem quamdam moralem exhi-
beret (4). Notandum 2. id procedere
tantum in impedimentis de jure eccle-
siastico, non autem in aliis de jure
naturali, in quibus Ecclesia nequit dis-
pensare; unde si dubium sit de mor-
te prioris conjugis, illicitum est no-
vum inire conjugium, nisi de illius
morte certe moraliter constet, ut ha-
betur ex *c. Dominus de secund. nupt.*
Tantum excipitur aliquis rarissimus
casus in quo Pontifex, tanquam divi-
nae legis interpret, ob urgentissimam
causam declarat matrimonium, non
obstante tali dubio, posse contrahi;
prout refert Cardenas Urbanum VIII.
in quodam casu declarasse (5). At
autem in impedimentis de jure eccle-
siastico, quando dubia sunt, possit
Episcopus dispensare? Plures graves
dd. communissime, et probabiliter id
admittunt, Castr. Cabass. Barb. Ronc.
Holzm. Bon. Salm. et Elb. juxta dicen-
da *Tract. 20 de Privileg. num. 57.* (6).

36. Dubitatur 2. quandam, inire
jam matrimonio, et urgente dubio
de ipsius valore, liceat petere, aut
reddere? Manente dubio, conjux du-
bitans ne potest quidem petere ante
diligentiam adhibitam ad dubium vin-
cendum; sed tenetur reddere alteri
petenti in bona fide, ut patet ex *cit.
cap. Dominus de secund. nupt.* (7).
Ratio, quia alter adhuc possidet jus
petendi: intellige vero post bimestre
ab inito conjugio, et modo ipse non
sit a petendo impeditus ob incestus,
vel adulterii crimen (8). Diximus *ante
diligentiam*, quia si dubitans contra-
xit in bona fide, et post diligentiam

(4) N. 992 qa. 3. — (5) *Ib. qa. 2.* —
(6) *Ib. v. caeterum.* — (7) L. 6. n. 903.
— (8) N. 903. in fin.

non potuit dubium vincere proba-
bilissimum et communissimum est
posse etiam petere, ob possessionem
petendi jam acquisitam, Sotus Wi-
gandt, Hab. Castrop. Suarez Lug.
Less. Laym. Ronc. Sanch. Salm. etc.
(contra Navar. et Conc.). Quapropter
tradunt Sanch. Anacl. Carden. Hen-
riq. et alii, quod conjux ille post dili-
gentiam licite potest petere, semper
ac certus non sit de impedimento,
non obstante quacumque probabili-
tate in contrarium (1).

37. Dubitatur 3. quid si matrimo-
nium sit contractum cum dubia fide,
an tunc conjux dubitans possit post
diligentiam adhibitam petere, adhuc
dubio perseverante? Alii negant,
quia non licet uti re quae incepta est
possideri cum dubia fide; et haec
sententia est quidem communior cum
Sanch. Castr. Salm. Ronc. etc. At-
tamen Holzm. et Elbel non impro-
babiliter id affirmant, quia tametsi
dubitans nequeat deponere dubium
ex titulo possessionis, potest tamen
ex alio principio, nempe quod in du-
bio standum est pro valore actus,
praesertim matrimonii, in cujus favo-
rem in foro tam externo, quam inter-
no semper in dubio judicandum. Ex-
cipitur tamen casus, quo dubium
adsit de morte prioris conjugis, ut
vidimus ex *cit. cap. Dominus*. Dico
dubium, nam si habeatur firma pro-
babilitas de valore matrimonii, tunc
communiter docent dd. Sanch. Bon.
Boss. Ronc. Salm. Spor. Croix etc.,
tali dubitanti licitum esse post dili-
gentiam non solum reddere, sed
etiam petere, cum textus praefatus in
casu dubii, non autem probabilita-
tis, loquatur; et cum probabiliter
dubitatur de vita prioris conjugis,
probabiliter dubitatur etiam de ip-
sius conjugis possessione (2). Quando
autem debeat quis vel non dubitare
de valore matrimonii: tres dantur
regulae: Prima, quod conjux ordina-
rie loquendo non tenetur credere al-
teri asserenti fide consensisse, licet
(1) N. 906. et 907. — (2) L. 6. n. 906.

asserat cum juramento; Bonac. Sanch.
Sotus Salm. etc. ex *c. Cum a nobis, de
Testib.* Secunda, quod si quis audiat
adesse impedimentum a personis non
fide dignis, vel ex fama a nullo auc-
tore certo exorta, nec tenetur crede-
re. Tertia, quod si audiat a fide di-
gno, aut per famam ex certo auctore,
tenetur veritatem inquirere, et interim
abstinere a nuptiis, aut a petendo;
sed tenetur reddere, si unus tantum
adsit testis, ut Nav. Silv. Salm. etc.
(3). Caeterum in dubio semper judi-
candum pro matrimonio; Sanch.
Pontius et alii communiter (4).

38. 3. Non est licitus usus matri-
monii, si adsit grave periculum sanita-
tis, nec obsit periculum incon-
tinentiae. Probabiliter autem licet,
si morbus sit diuturnus, ut lepra,
phthisis, morbus gallicus et similia;
modo non sit talis, ut proxime tendat
ad mortem; et modo adsit aliqua
juxta causa; ita Sanch. Cajet. Pont.
Laym. Boss. Bus. Bonac. etc. Caeterum
talimorbo laborans tenetur illum
manifestare alteri nescienti, si petat,
et etiamsi velit reddere; nam si no-
lit, potest licite debitum negare, cum
non teneatur morbum suum (v. gr.
gallicum) cum sua infamia pateface-
re, ut Tamb. cum Soto (5). Non licet
petere statim a balneo, vel a sectione
venae, aut cum febris; Sanchez Bo-
nac. Boss. etc. Licet vero petere
ab uxore quae laborat seminis fluxu,
seu gonorrhoea, si fluxus sit per-
petuus; secus si sit maleficus, et
non adsit in alterutro proximum pe-
riculum incontinentiae (6): Coitus
post praedictum probabiliter non af-
fert grave damnum; quapropter tunc
uxor non excusatur a reddendo, dum
tenetur reddere etiam cum modico
incommodo (7). An autem licitus sit
usus tempore lactationis? Negat Pon-
tius, si prudens sit timor de gravi
nocumento proliis; sed admittit San-
chez (8). An tempore menstrui? Li-
(3) N. 908. — (4) N. 907. — (5) N. 909.
— (6) Num. 910. — (7) L. 6. n. 910. v.
videtur. — (8) N. 911.

cet, si menstruus sit extraordinarius et diurnus; non vero si naturalis; sed tunc probabilius non erit nisi venialiter illicitus. ut communissime s. Antonin. Nav. Conc. Pont. Sanch. Et idem dicitur de usu in purgatione puerperæ; modo non fiat eadem die, vel sequenti partus (1).

39. 4. Usus est illicitus, (sed non plus quam venialiter) si adhibeatur ob solam voluptatem, nisi voluptas intendatur ad bonum generationis, vel ut reddatur vir aptus ad reddendum ut recte aiunt Croix et Viva (2). 5. si exerceatur mente adultera. Seexcitare ad usum respiciendo ad imagines sacras, gravis esset irreverentia. Periculosum autem se delectando de pulchritudine alterius personæ, et maxime de coitu alieno inter quasdam cognitæ personas (3). 6. Si fiat modo indebito, nempe extra vas naturale, quod sine dubio erit mortale, et gravius si in vase præpostero, etiamsi ibi tantum copula inchoetur, ut verius dicendum cum Sanch. Pont. Castropal. Bonac. Tamb. Sporer. Boss. et communi, contra Nav. et Ang. (4). Vel si fiat in vase naturali, sed indebito modo, sive situ, prout stando, sedendo, vel more pecudum, aut viro succumbente. Hoc tamen est tantum veniale juxta communem d. sententiam, s. Antonini Navar. Petrocor. Alb. M. Gers. Cajet. Soti Castrop. Sanch. Tol. Rone. Salm. Croix etc. ex d. Thoma quia mutatio situs minime impedit generationem, dum matrix fœminæ ex se attrahit semen viri. Adduntque aa. citati cum Concina id nullum esse peccatum, si fiat ex aliqua justa causa (5). An autem sit mortale mutare situm, si propter id casu aliquid seminis effunditur? affirmant Salmant., sed communius negant Sanch. Pont. Castropal. Boss. Perez Hurtad. et Aversa (6).

40. Hic autem dubitatur 1. an peccatum (1) N. 925. — (2) N. 912. — (3) N. 913 et 914. — (4) N. 915. et 916. (5) N. 717. — (6) lb. v. dicunt.

cent graviter conjuges, si incepta copula se retrahunt a seminatione? Negant communiter Sanch. s. Antonin. Laym. Pont. Cajet. Less. Salm. etc. si hoc fiat ex consensu, et sine effundendi seminis periculo, quod tamen, ut ait Sanchez ordinariè adest (7). Si autem uxor jam seminarit, vel proxima sit ad seminandum, graviter quidem peccat vir se retrahens, nisi forte faciat ad vitandam mortem, aut scandalum aliorum; iudicium autem communiter (8). Si tamen contra vir seminavit, alii ut Sanch. Pont. Salm. etc. excusant, a mortali uxorem, si se retrahat. Alii vero, ut d. Bonav. Cajet. Abul. Major. Aversa Hurtad. etc. non excusant, dicentes cum Suarez semen mulieris simpliciter esse necessarium ad generationem; et quoniam horum opinio satis videtur probabilis, hæc sequenda est, cum non liceat sequi oppositam cum probabiliter damno prolis, sive generationis (9). Dubitatur 2. an viro se retrahente, liceat uxori statim post seminationem viri tactibus se excitare, ut seminet? Negant Diana et Rodriguez. Sed communissime affirmant Wigandt Less. Sanchez Bonac. Fill. Salm. Sporer. Boss. Elbel et alii plures, nec reprobant p. Concina; idque ob eandem rationem mox supra allatam, quia semen mulieris est necessarium, vel saltem valde confert ad generationem; nihil enim in natura frustraneum (10).

41. 7. Si usus habeatur in loco indebito, puta publico vel sacro. An autem copula conjugalis etiam occulta vetita sit in ecclesia? Vide dicta Tr. 9. de sexto præcepto Decalogi n. 21. 8. Si habeatur tempore indebito. Plura hic notanda: 1. Petere ante Communionem est veniale (nisi petatur ad incontinentiam vitandam); nullum vero peccatum reddere, aut petere post Communionem; vide dicta Tr. 15. n. 57. Pariter nequaquam peccant conjuges, ut communiter dd.

(7) N. 918. — (8) lb. v. si vero. — (9) lb. v. si autem. — (10) Num. 919.

dicunt, si reddant in diebus festivis; et etiam si petant, communius docent s. Bonav. Sotus Cajetan. Pont. Sanchez Azor. Castrop. Bonac. Salmant. Valent. Conin. etc., quia nullo jure id vetatur, et si aliquis ss. Patrum videtur id vetare, eloquitur de consilio, non de præcepto, ut probat Sanchez (1). Saltem, ut ait Benedict. XIV. de Synodo, l. 5. c. 1. n. 8. si olim id erat de præcepto, nunc certe non est nisi de consilio. 2. Tempore prægnationis usus, ut communiter docetur, non est nisi veniale (modo absit ab ætus periculum, quod ordinariè non adest, et nullum si periculum adsit incontinentiæ, vel alia justa causa (2)). 3. Conjug prohibitus a petendo ob votum, aut impedimentum affinitatis post matrimonium ab eo contractum, potest, imo tenetur reddere, si alter sit in periculo incontinentiæ, vel si interpretative petat, nempe quando mulier (ait d. Thomas) *verecunda est* (particulari modo quam alia mulieres), *et vir sentit ejus voluntatem de debiti redditione*; et ita communiter alii. Præterea, si ipse impeditus (intelligere ratione affinitatis tantum, non autem voti) sit in proximo periculo incontinentiæ, et periculum sit in mora, potest etiam petere; ita Viguier. et Quintanad. Et quidem probabiliter si dispensatio brevi obtineri nequeat (3). 4. Certe licet conjugi petere ab altero excommunicato; et juxta veriorem sententiam id licet etiam excommunicato, si existat in periculo incontinentiæ; ita Suar. Bon. Sanch. Boss. etc. communiter (4).

42. Quæres hic, an tactus, delectationes morosæ conjugibus permittantur. Resp. 1. Tactus etiam impudici, si ad copulam ordinantur, sine dubio conjugibus permittuntur: si vero non ordinantur, ut communiter et verius docent Sotus Cajet. Tolet. Vasq. Less. Laym. Sanch. Castrop. Abul. Armil. Bon. Salm. Conc. Sa

(1) L. 6. n. 923. — (2) N. 924. — (3) N. 930. — (4) N. 931.

etc. (contra quosdam) sunt tantum veniales, quia status conjugalis excusat eos a mortali (5). Excipe nisi conjug petens sit ligatus voto castitatis; vel nisi prævideatur pollutio (quamvis involuntaria) in se, vel in altero, ut aiunt Sotus Castr. Cajet. Boss. Salm. etc. Tunc tantum autem poterit petens excusari, si tactum impudicum habeat, ut se aptet ad copulam, secluso periculo consensus in pollutionem; ita Sanch. Filiuc. Sporer Escob. Elbel etc. Et si periculum proximum pollutionis sit ex tactu pudico, tactus neque potest adhiberi, etiam secluso periculo consensus, nisi fiat ex gravi causa, puta ad fovendum mutuum amorem, etc. Hoc de petente; sed reddens in hujusmodi tactibus videtur semper excusari, cum alter habeat jus ad illos, nisi adeo sint impudici, ut videantur quasi inchoata pollutio (6); vide dicenda in puncto seq. n. 48. Resp. 2. Probabilius peccat graviter conjug seipsum turpiter tangens ob delectationem, tum propter periculum pollutionis, tum quia conjuges nullum habent jus ad seipsos tangendos, nisi tantum ad se aptandos ad copulam, ita Laym. Diana Spor. Salm. etc. contra Sanch. Castrop. Boss. etc. (7). Resp. 3. Quoad delectationes, hortandi sunt conjuges, ut abstineant a delectatione morosa de copula habita vel habenda, si alter absit; sed non damnandi de mortali, ut communius dicunt Sanch. s. Antonin. Bonacin. Suar. Gers. Cajet. Filiuc. Croix etc. cum d. Thoma (8). Excipe nisi delectatio habeatur cum aliqua, non solum carnali, sed etiam venerea voluptate (9).

PUNCTUM III.

DE USU PRÆCEPTO MATRIMONII.

43. Quando conjux tenetur petere.
44. Si neget semel aut bis.
45. Si plures nascuntur filii.

(5) N. 933. — (6) N. 934. (7) N. 936. — (8) De malo q. 45. a. 2. ad 17. — (9) L. 6. n. 937.